

language press. We elucidated that the image created by the mentioned periodicals was significantly different from the trend prevailing among the citizens of the Second Polish Republic (Rzecz Pospolita). The article concludes that for the «Ukrainskyi Holos» and «Nash Lemko» newspapers the role of women did not end with the reproductive function and future generations' education, but also in the freely scientific and professional activities of women.

Keywords: Western Ukrainian press, feminism, emancipation, women's rights, interwar period.

УДК 070(477.83-25)"188":[061.23:784.087.68](091)

Наталія Кобрин

ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВАЦЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЮТНЯ» ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ДІЛО» У 80-х рр. ХІХ ст.

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-10](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-10)

Досліджено українські сторінки концертування хорового товариства «Лютня» у 80-х рр. ХІХ ст. за публікаціями газети «Діло», яка традиційно висвітлювала всі репрезентативні у національному аспекті мистецькі події. Уточнено перелік концертів під егідою українських товариств чи з частково українською програмою; проаналізовано особливості співпраці «Лютні» та її диригента С. Цетвінського з українською громадою Львова; визначено репертуар товариства в частині творів українських композиторів.

Ключові слова: українське концертне життя, хорове товариство «Лютня», українська музична критика, газета «Діло», Львів.

Вісімдесяті роки ХІХ ст. в українському суспільному житті Галичини і Львова характеризувалися широким культурно-просвітнім рухом, його структуруванням у різноманітних товариствах, активними парламентськими кампаніями, посиленими контактами між українцями у складі Австро-Угорської монархії та Російської імперії, формуванням концепції Галичини як загальноукраїнського центру, загостренням українсько-польських відносин. Сучасні дослідники переконані, що «від середини ХІХ ст. і аж до розпаду Австро-Угорщини українсько-польські відносини були віссю суспільно-політичного життя Галичини» [1, с. 159]. Суспільно-полі-

тичне тло, відносини різних національних та політичних груп у Галичині дуже своєрідно віддзеркалювалися у площині музичного життя із властивим йому пожвавленням українського музично-організаційного й концертного руху, суттєво впливаючи і на розвиток музичної культури Львова, зокрема на взаємини й діяльність музичних товариств.

Упродовж вказаного десятиліття у Львові стабільно функціонували лише кілька спеціальних музичних установ різного спрямування, при тому жодна з них не була власне українською. Йдеться, зокрема, про Галицьке музичне товариство (ГМТ), що утримувало консерваторію, товариство «Гармонія», яке поставило за мету розвиток інструменталізму та оркестрового виконавства, і хорове товариство «Лютня». Діяльність саме цих установ першочергово протегувала і фінансово підтримувала провінційна влада. Їх склад на цьому етапі, як правило, був змішаним у національному аспекті, а отже, роль у розвитку української музичної культури зумовлювалася тією чи іншою кількістю українців та певним відсотком творів українських митців у репертуарі. В контексті українського відродження Галичини та музичного життя найбільше значення із названих трьох музичних організацій мало хорове товариство «Лютня». Саме «Лютня» часто брала участь в українських музично-мистецьких акціях національно-маніфестаційного призначення, маючи цікавий репертуар, а до її складу входило чимало знакових українській діячів та виконавців. Не випадково її діяльність привертала значну увагу української періодичної преси Львова 80-х рр. XIX ст., передовсім газети «Діло».

Діяльність львівського хорового товариства «Лютня» в сучасній українській науковій літературі висвітлена у працях Л. і Т. Мазеп, Л. Кияновської та М. Черепаніна. У своїй статті польською мовою М. Черепанін одним із перших розгорнуто подав інформацію про товариство [6], акцентуючи увагу на окремих концертах та репертуарі, щоправда, автор врахував лише перше двадцятиліття діяльності хору (80—90-ті рр. XIX ст.). Основні статистичні дані про «Лютню» містять відповідні розділи дослідження Л. і Т. Мазеп «Шлях до Музичної Академії у Львові» [4, с. 65—69] та дисертації Т. Мазепи [5, с. 233—240]. Спираючись на архівні матеріали, автори зафіксували дату створення хорового товариства, перший склад

правління (виділу) та його репертуар у сфері великих вокально-інструментальних жанрів — кантати, ораторії, меси тощо. Л. Кияновська у своїй монографії обмежилася поданням загальних даних про створення хору на початку 80-х рр. XIX ст. [3, с. 123, 124].

Характерно, що вказані автори по-різному подають національну приналежність «Лютні». М. Черепанін у статті чітко означив товариство «Лютня» як польське [6, с. 425], хоча окремо виділив факти проведення українських за функцією та змістом концертів. Висновки Л. Мазепи і Т. Мазепи щодо цієї проблеми не настільки однозначні, адже, як зазначили автори, «при визначенні його (товариства “Лютні”. — *Н. К.*) програмних засад було підкреслено його національну неоднорідність» [4, с. 65].

Важливо підкреслити, що в полі уваги згаданих наукових студій є перші десятиліття у концертній діяльності «Лютні», оскільки дослідження саме цього періоду дають можливість згадати про український репертуар та факти його участі в українському концертному житті. З часом, упродовж кінця XIX — першої третини XX ст., «Лютня» дещо змінила національні пріоритети, функціонуючи радше як польське хорове товариство Львова. Однак українські сторінки діяльності «Лютні» у перші десятиліття її існування заслуговують значно докладніших студій з позиції аналізу особливостей концертнування товариства в українському соціумі Галичини, точного переліку концертів, української частини її репертуару і т. ін.

Головним джерелом інформації щодо діяльності «Лютні» в українському концертному житті є публікації музичного змісту української періодичної преси 80-х рр. XIX ст., передовсім «Діла» і частково «Зорі», що традиційно висвітлювали всі знакові події національного культурного життя. Хронологічні рамки досліджуваного періоду визначено з огляду на дати створення товариства «Лютня» п. н. «Львівський чоловічий хор» (1880—1881 рр.) і хорового товариства «Львівський Боян» (1890—1891 рр.), яке в 90-х рр. XIX ст. стало провідною українською спеціальною музичною установою.

Діяльність першого спеціального хорового товариства та однієї з центральних музичних установ для культивування і розвитку вокально-хорової музики «Лютня» у Львові охоплює загалом майже шість десятиліть. Тогочасні документи, публікації та сучасні

праці дозволяють встановити й уточнити основні факти, що стосуються створення, організації й визначення принципів функціонування товариства у початковий період його існування:

— Упродовж 1879—1880 рр. у ГМТ діяв автономний чоловічий хор, однак конфлікт із управою товариства призвів до виключення з нього частини його членів [7, с. 5].

— 17 квітня 1881 р., за звітом «Лютні» [7, с. 7], відбулися загальні установчі збори, що обрали перший виділ товариства п. н. «Львівський чоловічий хор».

— За даними Л. Мазепи, новостворене товариство було зареєстроване 12 листопада 1881 р. [4, с. 65], однак «Шематизм Королівства Галичини і Володимирії» подає іншу дату реєстрації — 16 березня 1881 р. № I 13.116 [8, с. 572], тоді як 12 листопада 1881 р. є датою проведення загальних зборів, що перебрали виділ хорового товариства [7, с. 7].

— 12 липня 1883 р. надзвичайні збори прийняли зміни до статуту, за якими товариство «Львівський чоловічий хор» прийняло назву «Лютня» й розширило свій склад до мішаного хору. Змінений статут було затверджено рескриптом намісництва від 27 серпня 1883 р. б.г.І.53141 [10, с. 5].

— Перший концерт товариства під фірмою «Лютні» відбувся 4 листопада 1883 р. [10, с. 9, 10]. Приблизно тоді ж зміну в назві товариства зафіксувала й газета «Діло»: анонс програми концерту товариства «Руського Касино» в Стрию 1 листопада того ж року подає участь саме «Лютні» (1883. Ч. 116).

Газета «Діло» найповніше висвітлювала українські сторінки музичної діяльності хорового товариства «Лютня» протягом 80-х рр. ХІХ ст., реагуючи на її участь у концертах, виконання/невиконання творів українських композиторів, рівно ж на кожну зміну національної репертуарної політики хору. Однак деяку інформацію доповнює й інша українська періодична преса Львова, як-от часопис «Зоря».

За інформацією з рецензії газети «Зоря», на концерті, присвяченому Францу Йосифу ІІ у грудні 1880 р., де хор та оркестр ГМТ (саме на їх базі сформувалася «Лютня») уперше виконали приурочену до цієї події кантату А. Вахнянина, із 442 співаків хору ГМТ 80 значилися як українці (Ч. 23. С. 308). Стверджуючи у перших

своїх установчих документах полінаціональні засади творення товариства, «Лютня» і справді доволі активно брала участь в українських національно-музичних імпрезах та часто виконувала твори українських композиторів. Найактивніше співпраця «Лютні» з галицько-українською громадою Львова тривала у 80-ті рр. XIX ст., адже саме впродовж того періоду часу документи товариства й публікації преси фіксують у її складі дуже вагоме число представників українства. Так, на загальних зборах 12 листопада 1881 р. заступником голови товариства було обрано А. Вахнянина [7, s. 7]. Ту ж посаду станом на 1889 р. обіймав ще один відомий українець, що згодом поруч із А. Вахнянином став співорганізатором українського хорового товариства «Львівський Боян», — В. Шухевич (Дѣло. 1889. Ч. 258). До складу виділу «Лютні» в різні роки протягом першого десятиліття її діяльності входили також С. Федак і М. Вітошинський, однак співаків-українців було значно більше: Л. Мазепа подає не менше 20 українських прізвищ [4, с. 65, 66]. А. Вахнянин 1889 р. входив також до складу конкурсної комісії товариства «Лютня», яка зі 40 надісланих композицій визначала найкращі хорові твори (Дѣло. 1889. Ч. 96).

Наскільки вагомою була роль українців у діяльності товариства на початках його існування — свідчить інформація з допису «Перші загальні збори руского співного товариства “Боянь”», опублікованого в газеті «Діло» за 1891 р. Під час перших загальних зборів «Львівського Бояна» голова новоствореної національної мистецької установи В. Шухевич у своїй промові заперечив, що українці нібито винні у розпаді хорового товариства «Лютня»: він говорив про певне «непорозуміння» між польськими й українськими музичними колами. «Мов-бы то черезь новозложене товариство “Боянь” мусьло розпасти ся товариство “Лютня”», — цитував його дописувач (1891. Ч. 20.).

Газета «Діло» досить уважно відстежувала діяльність «Лютні» протягом 80-х рр. XIX ст. Інформація й рецензування музичних подій, в яких брав участь хор, подавалися, як правило, у рубриці «Новинки», «Дописи» чи «Наука, штука, література». Масив публікацій «Діла» за період 1880—1890 рр. (до утворення «Львівського Бояна»), в яких йдеться про «Лютню», — це майже 60 повідомлень, оглядів та дописів. Переважна більшість із них анонімні,

однак варто відзначити авторські рецензії М. Подолинського (підп.: Михайло П.) та М. Устияновича.

М. Подолинський рецензував один із перших виступів «Лютні» (тоді ще — «Львівського чоловічого хору») на шевченківському концерті 1881 р. Хорова частина програми була доволі складна й цікава, її основою стали твори М. Лисенка: хори «Жиймо, браття», «Народна дума» і поема «Заповіт» М. Лисенка, а також «Чого серце тужить» С. Воробкевича і «Нічний привіт» австрійського композитора А. М. Шторха. Рецензент відзначив участь українських виконавців та особливо підкреслив майстерність А. Ардана як найкращого соліста вечора, адже «Львовській хорь музичный не має лучшого тенора, якъ сей поважный нашъ родимецъ» (XX роковини смерты Тараса Шевченка во Львовѣ. 1881. Ч. 16).

М. Устиянович відгукнувся на резонансне виконання «Лютнею» другої дії опери «Купало» А. Вахнянина на концерті з нагоди 50-річчя друку альманаху «Русалка Дністровая», яке розглядав у контексті тогочасних політичних подій. «Прийшла “Лютня” спѣвацка спѣлка Русинѡвъ и Полякѡвъ, и си братерскѡй участи, си прекрасному хорови дякуємо выконанье геніяльного твору Вахнянина. Згода мѣжь Русинами и Ляхами въ “Лютни” свѣдчить дуже противь керманичѣвъ политики польскои» (Пѡдъ недѣлю. 1888. Ч. 18).

Рецензенти «Діла» у 80-х рр. XIX ст. лише один раз вказали факт участі повного мішаного складу «Лютні», тобто хору «в цѣлѡй силѣ», у концерті українських товариств: під час святкування 25-х роковин пам'яті Тараса Шевченка 1886 р. (1886. Ч. 27). Програма цього вечора належала до дуже цікавих і репрезентативних у національному культурному житті та в аспекті української музичної творчості: вступне слово О. Огоновського; Симфонія До-мажор М. Вербицького за анонсом у «Ділі» (1886. Ч. 27) — у рецензії подано тональність Фа-мажор (1886. Ч. 30); увертюра з опери «Різдвяна ніч» М. Лисенка в аранжуванні для фортепіано; «Молитва» з опери «Купало» А. Вахнянина; «Боевий хор» П. Бажанського; солов'їв (не вказано назви) В. Матюка; хор «Над Прутом у лузі» С. Воробкевича; хор «Закувала та сива зозуля» зі сцени «Вечорниці» П. Ніщинського та кантата «Б'ють пороги» М. Лисенка (вперше з оркестром). Із п'яти хорових композицій концертної програми дві

звучали в супроводі оркестру 9-го піхотного полку, при тому, як зазначено рецензентом, саме у «Молитві» А. Вахнянина «до виконання станули всь артистичні сили “Лютні” підъ управою свого славнозвѣстного диригента п. Ст. Цетвиньского» (Дѣло. 1886. Ч. 30).

Ще один український концерт, в якому «Лютня», дуже ймовірно, брала участь у повному чи майже повному складі, відбувся 1888 р. з нагоди 50-ліття виходу у світ альманаху «Русалка Дністровая». Газета «Діло» анонсувала дуже розгорнуту і доволі складну програму, в якій звучали лише твори українських композиторів у виконанні «Лютні», оркестру 15-го піхотного полку та солістів Є. Гушалевича і Н. Лопатинської: Симфонія до-мінор М. Вербицького, солоспів «Веснівка» В. Матюка, хор «Кому Бог дав в груди» І. Лаврівського в редакції В. Матюка, солоспів «Мені однаково» на слова Т. Шевченка М. Лисенка та друга дія опери «Купало» А. Вахнянина (1888. Ч. 12). Центром пам'ятного вечора стала прем'єра фрагментів опери А. Вахнянина, яку реалізувало товариство «Лютня» та її солісти: диригент С. Цетвінський у ролі Степана, М. Павликівна в ролі Одарки та Славічек у ролі Максима. Привертає увагу, однак, зауваження рецензента про те, що звучання мішаного хору «Лютні», який станом на кінець 1888 р. нараховував загалом 106 чинних членів [9, s. 667], під час концерту було надто слабким співвідносно з оркестром (1888. Ч. 20).

Автор анонсу благочинного вечора в Стрию 1882 р. вказав прогнозовану кількість членів хору «Лютні», які планували взяти участь у концерті — 60 осіб (1882. Ч. 34). Щоправда, у програмі цього концерту значилася лише одна українська композиція — хор А. Вахнянина «Наша жизнь». Окрім неї «Лютня» виконувала хор паломників з опери «Тангойзер» Р. Вагнера, хор «Тиха ніч» маловідомого австрійського композитор Ю. Оттона та баладу «Віттекінд» німецького композитора Й. Райнбергера. У багатьох інших випадках рецензенти концертів з українською чи мішаною українсько-польсько-європейською програмою зазначають лише факт участі членів «Лютні» або власне чоловічого хору товариства без жодних конкретних статистичних деталей. Наприклад, на концерті у пам'ять В. Барвінського 10 лютого 1884 р. артисти «Лютні» (саме таке формулювання використав рецензент) під керуванням

С. Цетвінського виконували у програмі лише два твори для чоловічого хору: «На прю» М. Лисенка і «Наша жизнь» А. Вахнянина (1884. Ч. 13). Вечір було влаштовано під егідою товариства «Академічна Громада», тож можна припустити, що і справді у ньому брали участь головно співаки-українці «Лютні» та певна кількість прихильників налагодження українсько-польських відносин. У шевченківському концерті 10 березня того ж року також виступав лише чоловічий склад «Лютні» під керуванням А. Вахнянина. Із хорових творів у програмі прозвучали композиції «На прю» і «Поки зійде сонце» М. Лисенка та «Битва» М. Вербицького.

Участь «Лютні» в українських імпрезах упродовж вказаного десятиліття була дуже нерівномірною. Найбільшу активність в українському концертному житті виявляло товариство п. н. «Львівський чоловічий хор» орієнтовно у 1881—1884 рр., далі можна простежити лише епізодичну співпрацю з нагоди визначних національних ювілеїв.

Наприклад, тогочасні документи вказують, що протягом звітного періоду від загальних зборів 12 листопада 1881 р. [7, s. 7] до 16 листопада 1882 р. [10, s. 5] «Лютня» провела не менше 17 самостійних вечорів. Зіставлення цих даних з інформацією зі щоденника «Діло», дописувачі якого стежили передовсім за новинками в українському музичному житті, виявляє таке: лише чотири концерти «Лютні» за цей період включали твори українських композиторів чи проводилися під егідою українських установ: концерт на дохід української бурси в Тернополі 1 лютого 1882 р. (1882. Ч. 4), Шевченківський концерт 10 березня 1882 р. (1882. Ч. 11), концерт на дохід бурси в Стрию у травні 1882 р. (1882. Ч. 34), вечір у пам'ять М Качковського на початку листопада 1882 р. (1882. Ч. 88).

Однак, саме концертний сезон 1881—1882 рр. варто вважати дуже сприятливим щодо діяльності «Лютні» в українському соціумі Галичини. У наступні роки її співпраця з українством обмежувалася переважно одним—двома концертами, один із яких — традиційний шевченківський ювілей у Львові.

Наприклад, у публікаціях «Діла» за 1888 р. згадано шість концертів за участю «Лютні», зокрема: академія з нагоди 50-річчя друку альманаху «Русалка Дністровая» 2 лютого (1888 Ч. 12), концерт у міщанському казино 17 лютого (1888. Ч. 29), концерт товариства

у Народному домі на початку березня (1888. Ч. 61), концерт хору в залі «Сокола» на початку травня (1888. Ч. 99), вечорниці на Замковій горі на початку червня (1888. Ч. 134), ще один концерт у Народному домі на початку листопада (1888. Ч. 253). З цього переліку лише у ювілейній програмі, присвяченій альманаху «Русалка Дністровая» у виконанні «Лютні» значилися твори українських композиторів, а під час вечорниць на Замковій горі хор виконував українські народні пісні в аранжуванні свого диригента С. Цетвінського. В дописах щодо інших концертів рецензент «Діла» згадує лише солістів-українців.

Концертний сезон «Лютні» 1890 р., тобто у переддень утворення хорового товариства «Львівський Боян» та одночасно у рік українсько-польської угоди п. н. «нова ера» [2, с. 194], був позначений дещо більшою увагою до творів українських композиторів. «Діло» подало інформацію лише про шість концертів, у яких брало участь товариство, зокрема шевченківський вечір 24 березня (1890. Ч. 53), концерти товариства у Народному домі 15 (27) березня (1890. Ч. 59) та на початку листопада (1890. Ч. 254), концерт на дохід голодуючих селян спільно з ГМТ та хоровим товариством «Ехо» 31 березня (1890. Ч. 59.), вечір у «Товаристві Русских дам» (1890. Ч. 249), концерт після вистави «Чорноморці» М. Лисенка в театрі «Руська Бесіда» (1890. Ч. 272). Найбагатша українська програма характеризувала концерт «Лютні» з нагоди вистави «Чорноморці» М. Лисенка. У виконанні хору прозвучали: «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського в редакції для хору з оркестром (за участю оркестру «Гармонія»), «Над Прутом у лузі» та Попурі з народних пісень С. Воробкевича. Один український твір («Красна зоре» І. Лаврівського) прозвучав під час благочинної акції зі збору коштів для голодуючих селян. На шевченківському вечорі серед іншого «Лютня» виконувала «Гамалію» М. Лисенка.

Організатори українських музичних акцій національного значення у Львові неодноразово висловлювали вдячність товариству та його незмінному диригентові С. Цетвінському за участь у національних роковинах українців. «Не можемо при тѣмъ не зложити щирои подяки членамъ хору “Лютнѣ” за ихъ стѣльки разѣвъ заявлену охотну участь въ святкованю нашихъ народныхъ обходѣвъ, а головно складаємо на сѣмъ мѣсци подяку симпатичному дири-

гентови хору п. Ст. Цетвинському» (1889. Ч. 61), — писав рецензент після шевченківського вечора 1889 р., на якому «Лютня» виконала в програмі шість хорів — С. Воробкевича (з поеми «Гайдамаки»), А. Вахнянина («Молоді сни»), П. Ніщинського («Закувала та сива зозуля») і три обробки українських пісень А. Товачовського. 1890 р. рецензент «Діла» з нагоди шевченківського ювілею окремо дякував незмінному диригенту «Лютні» С. Цетвінському: «Кому-жъ ѓдтакъ не знаный хоръ “Лютнѣ” пѡдѣ управою свого диригента п. Ст. Цетвиньского, котрому окремо належить ся и за се подяка, що нѣколи не ѓдказавъ своєї участи въ нашихъ вечерницахъ» (1890. Ч. 66).

Участь «Лютні» у шевченківських концертах 80-х рр. ХІХ ст. була майже традиційною: упродовж 1881—1883 рр. товариство співало п. н. «Львівський чоловічий хор», а далі — як «Лютня». Винятком стали роковини 1887 р., коли співав хор товариства «Академічне Братство» під керуванням А. Вахнянина (чи О. Нижанківського за поданням «Зорі»), і 1888 р. Шевченківські програми, як правило, були синтетичними і включали промови, декламації та розгорнуту музичну частину — загалом 10—11 позицій. Кількість хорових номерів у цьому контексті була різною, змінюючись від одного до кількох творів, однак якісно в мистецькому аспекті репертуар окремих років привертає увагу. Уявлення про програми «Лютні» під час шевченківських роковин дозволяє скласти поданий нижче перелік:

— 20-ті роковини смерті Т. Шевченка, 18 лютого 1881 р.— «Жиймо, браття», «Народна дума» і «Заповіт» на слова Т. Шевченка М. Лисенка, «Нічний привіт» А. М. Шторха, «Чого серце тужить» С. Воробкевича (1881. Ч. 13);

— 21-ші роковини смерті Т. Шевченка, 26 лютого (10 березня) 1882 р.— кантата «Б'ють пороги» М. Лисенка на слова Т. Шевченка (1882. Ч. 15);

— 22-гі роковини смерті Т. Шевченка, 08 березня 1883 р.— кантата «Б'ють пороги» М. Лисенка на слова Т. Шевченка (1883. Ч. 20);

— 23-ті роковини смерті Т. Шевченка, 27 лютого (10 березня) 1884 р.— «Поки зійде сонце ясне» і «На прю» на слова М. Старицького М. Лисенка, «Битва» М. Вербицького на слова І. Гушалева (1884. Ч. 23);

— 24-ті роковини Т. Шевченка, 25 лютого (9 березня) 1885 р. — «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського зі сцени «Вечорниці» до драми «Назар Стодоля» Т. Шевченка, чеська пісня «Червена вода», «Молоді сни» А. Вахнянина на слова Е. Левицького, «Любов соловейка» Ельгерсберга (1885. Ч. 24);

— 25-ті роковини Т. Шевченка, березень 1886 р. — «Молитва» з опери «Купало» А. Вахнянина, «До бою» П. Бажанського на власні слова, «На Прутом у лузі» С. Воробкевича на власні слова, «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського зі сцени «Вечорниці» до драми «Назар Стодоля» Т. Шевченка, кантата «Б'ють пороги» М. Лисенка на слова Т. Шевченка (1886. Ч. 30);

— 28-мі роковини Т. Шевченка, 27 березня 1889 р. — фрагменти із твору «Гайдамаки» С. Воробкевича, хор «Молоді сни» А. Вахнянина на слова Е. Левицького, пісні «Стоїть явір над водою», «Ой там на горі», «Лучина-лучинонька» в обробках А. Товачовського, «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського, «Ще не вмерла Україна» М. Вербицького (1889. Ч. 54);

— 29-ті роковини Т. Шевченка, 24 березня 1890 р. — «Гамалія» М. Лисенка, «Моя мати» С. Цетвінського, «Ой, ти дівчино, зарученая» А. Товачовського, «Козак» С. Монюшка, «Пізнання краю» Е. Гріга (1890. Ч. 53).

У шевченківських програмах «Лютні» можна простежити принаймні три великі українські композиції, виконання яких викликало у Галичині захоплені відгуки рецензентів і слухачів: хорова поема «Заповіт» і кантата «Б'ють пороги» М. Лисенка та хор «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського.

«Заповіт» М. Лисенка в контексті львівських шевченківських концертів того часу звучав тричі: 1868 р. — на першому шевченківському концерті у Львові, 1872 р. — у виконанні хору «Торбан» під керуванням А. Вахнянина та 1881 р. Цікаво, що двічі солістом у цьому творі був С. Цетвінський — згодом довголітній диригент «Лютні». Рецензент концерту в 1881 р. писав: «П.[ан] Цетвиньській, знаменитый спѣвакъ и диригентъ львѣвскаго хору, ѳтспѣвавъ Тарасове “Завѣщанье” (музика Лисенка) съ такъ глубокимъ зрозумѣньемъ и одушевленньемъ, що до глубини тронувъ сердца всѣхъ слушающихъ» (1881. Ч. 15).

Кантата «Б'ють пороги» М. Лисенка на шевченківських концертах 80-х рр. XIX ст. у виконанні «Лютні» звучала також тричі:

1882, 1883 (у супроводі фортепіано) і 1886 (за участю оркестру). Перше виконання спричинило неймовірно захоплений резонанс в українському соціумі, адже, як писала «Зоря», у концерті брали участь «найлучши сили львівського хору мужеського и учениць панѣ Правнѣ, переважно Русинки» (1882. Ч. 5. С. 80). Ось як описує атмосферу на цьому концерті оглядач «Діла»: «Розьєнтузіязнована публичнѣсть обсыпала оплесками пп. Вахнянина, Цетвинського, Ардана, о. Стрыйского, паню Цеглинську, п. Збѣховску, паню Правн и др. Чудово красну кантату нашого славнозвѣстного кievського композитора п. Лысенка мусѣвъ хорѣ на неумовкаюче желанье гостей повторити» (1882. Ч. 16).

На шевченківському вечорі 1885 р. відбулася прем'єра найпопулярнішого хору зі сцени «Вечорниці» П. Ніщинського до драми «Назар Стодоля» Т. Шевченка «Закувала та сива зозуля», яка також увійшла до постійного українського репертуару «Лютні». У рецензії на концерт написано: «Славный авторь украинской “Антигоны” явился перед нашою галицкою публикою яко знаменитый музыкъ-композиторь, а его хорѣ се правдива перло украинской народной музыки. Коли славный хорѣ товариства “Лютня” ставѣ спѣвати, залягла у просторѣй сали “Народного Дому” якась поважна торжественна тиша... По одспѣваню пѣсни оплескамѣ не було кѣнца, а спѣваки мусѣли пѣсню заспѣвати въ друге» (1885. Ч. 24). Хор ще двічі виконував композицію П. Ніщинського — на шевченківських концертах 1886 і 1889 рр.

Український репертуар «Лютні» — це загалом орієнтовно 35 композицій тогочасних українських композиторів Галичини — П. Бажанського, А. Вахнянина, М. Вербицького, С. Воробкевича, І. Лаврівського, В. Матюка, а також М. Лисенка і П. Ніщинського. З них лише кілька можна віднести до великих форм: поему «Заповіт» і кантату «Б'ють пороги» М. Лисенка, фрагменти опери «Купало» й кантату, присвячену Францу Йосипу II, А. Вахнянина. Українська частина репертуару «Лютні» сформувалася переважно у перші роки діяльності товариства. З одного боку, до неї належали найчастіше виконувані в середині ХІХ ст. українські твори, з іншого — певне обмеження композиціями вже відомих українських митців давало підстави музичним оглядачам «Діла» у наступні роки звинувачувати керівництво хору в ігноруванні творчості мо-

лодих українських композиторів. «Мы мали-бъ лише то одно замѣтити, що бѣ довшого вже часу не чули мы зъ концертной естрады “Лютнѣ” анѣ одной руской пѣсни. А есть у насъ багато новыхъ гарныхъ творбѣвъ, котри варто бы почувти, а мѣжь членами “Лютнѣ” велику часть становлять Русины», — зауважував рецензент одного з концертів товариства в Народному домі (1888. Ч. 61).

Композиції українських авторів увійшли й до тогочасних нотних видань «Лютні». Зокрема, у збірнику хорових квартетів «Вѣнецъ», що вийшов 1885 р., було надруковано такі твори: «Красна зоре» І. Лаврівського, «Поклін» М. Вербицького, «Калина» А. Вахнянина, «До бою» В. Матюка, «До чарки» С. Воробкевича, «На прю» М. Лисенка (1885. Ч. 13).

У зв'язку з дослідженнями українських концертних сторінок хорового товариства «Лютня» протягом 80-х рр. ХІХ ст. першочергову увагу привертає постать її диригента і соліста-тенора, радника магістрату м. Львова С. Цетвінського. Публікації «Діла» дозволяють встановити окремі деталі творчої біографії цього музиканта, який відомий передусім як співорганізатор та довголітній диригент «Лютні», однак виступав ще і як соліст-тенор.

Постать С. Цетвінського в контексті шевченківських роковин поруч із А. Вахнянином згадується ще від 70-х рр. ХІХ ст. Він, ймовірно, міг бути співаком хору «Торбан» під керуванням А. Вахнянина, а також як соліст, виконував солоспіви «Ой, одна я одна» М. Лисенка на слова Т. Шевченка (Зоря. 1876. Ч. 5. С. 198—199) та «Прощання козака» А. Вахнянина (Правда. 1879. Ч. 4. С. 265). До українського репертуару С. Цетвінського як соліста у наступному десятилітті належали також: «Гетьмани» М. Лисенка на слова Т. Шевченка (Дѣло. 1883. Ч. 23), його ж дует з опери «Різдвяна ніч», дует М. Лисенка «Ой, зацвіла в лузі червона калина» (Дѣло. 1890. Ч. 53), партія Степана в опері «Купало» А. Вахнянина (Дѣло. 1888. Ч. 12), а також соло у поемі «Заповіт» М. Лисенка (Дѣло. 1881. Ч. 15), кантаті «Б'ють пороги» того ж автора (Дѣло. 1882. Ч. 15). Його вокальну майстерність рецензенти оцінювали досить високо: «П.[ан] Цетвинській, знаменитый спѣвакъ и диригентъ львѣвского хору, ѳтспѣвавъ Тарасове “Завѣщанье” (музыка Лисенка) съ такъ глубокимъ зрозумѣньемъ и одушевленньемъ, що до глубины тронувъ сердца всѣхъ слушающихъ» (Дѣло. 1881. Ч. 15).

Преса згадує також його власні композиції — обробки українських народних пісень, що входили до репертуару «Лютні»: «Моя мати ворожбита», «Як ніч мя покриє», «Ой поїхав Ревуха» (Дѣло. 1889. Ч. 69).

Отже, упродовж першого десятиліття хорове товариство «Лютня» справді функціонувало як змішана в національному аспекті установа, що брала участь у всіх знакових мистецьких подіях Львова. Значний відсоток українців у складі товариства, постійні спроби українсько-польського примирення, які були важливим рушієм суспільно-політичного життя Галичини того часу, вплинули на доволі активну концертну діяльність «Лютні» в українському соціумі 80-х рр. XIX ст. Товариство щорічно давало від двох до кількох концертів під егідою українських організацій чи з творами українських композиторів у програмі, сприяючи популяризації національної музичної творчості. Цікаво, що майстерність новостворюваних українських аматорських хорів рецензенти у той чи інший спосіб також зіставляли із професійним виконавством «Лютні». Ось як, наприклад, відгукувався дописувач «Діла» на один із концертів українського чоловічого хору «Академічного Братства» під керівництвом О. Нижанківського: «Мужескій хоръ львѣвскихъ академикѣвъ ѓдспѣвавъ Нѣщинського “Закувала та сива зозуля” такъ гарно и удачно, якъ мы того доси ще нѣколи не чули и певно въ нѣчѣмъ не уступивъ спѣвови сей пѣснѣ въ львѣвскѣй “Лютнѣ”» (Дѣло. 1887. Ч. 71). Постійна співучасть «Лютні» в шевченківських роковинах, широкий український репертуар, виконання хором товариства низки знакових композицій українських митців, як-от поеми «Заповіт» і кантати «Б'ють пороги» М. Лисенка, хору «Закувала та сива зозуля» П. Ніщинського, фрагментів опери «Купало» А. Вахнянина та ін., — усе це дозволяє не лише розглядати її діяльність у контексті національного відродження загалом, але й визначити вагому роль «Лютні» в активізації й збагаченні українського музичного життя останніх десятиліть XIX ст.

1. *Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М.* Час народів. Історія України XIX століття. Львів, 2016. 408 с.
2. *Верига В.* Нариси з історії України (кінець XVIII — початок XX ст.). Львів: Світ, 1996. 448 с.

3. *Кияновська Л.* Галицька музична культура XIX—XX століття: навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2007. 424 с.
4. *Мазена Л., Мазена Т.* Шлях до Музичної Академії у Львові: у 2 т. Львів: Сполум, 2003. Т. 1. 288 с.
5. *Мазена Т. Л.* Галицьке Музичне Товариство у культурно-мистецькому процесі XIX — початку XX століття: дис. доктора мистецтвознавства. Київ, 2018. 568 с. URL: <https://nakkkim.edu.ua/science/materiali-disertatsij>.
6. *Czerepanyn M.* Polski chór «Lutnia» we Lwowie. // Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura. Prace Monograficzne nr 240. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1998. Т. 2. S. 425—433.
7. *Łapicki E.* Sprawozdanie Towarzystwa «Lwowski chór męski» za drugi rok istnienia t.ej. Od 12 List. 1881 do końca Paźd. 1882 r. Lwów, 1882. 26 s.
8. Scematyzm Królestwa Calicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1884. Lwów, 1884. 867 s. URL: <http://www.mtg-malopolska.org.pl/bibliotekacyfrowa.html>.
9. Scematyzm Królestwa Calicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1890. Lwów, 1890. 983 s. URL: <http://www.mtg-malopolska.org.pl/bibliotekacyfrowa.html>.
10. *Zbierzchowski W.*, prof. Sprawozdanie Lwowskiego Towarzystwa spiewackiego «Lutnia» za trzeci rok istnienia t.j. od 15 List. 1882 do 15 List. 1883. Lwów, 1883. 16 s.

References

1. Arkusha, O. H. (2016). *Chas narodiv. Istorija Ukrainy XIX stolittia*, Lviv. 408 pp. (in Ukr.).
2. Veryha, V. (1996). *Narysy z istorii Ukrainy (kinets XVIII — pochatok XIX st.)*, Lviv. Svit, 448 pp. (in Ukr.).
3. Kyianovska, L. (2007). *Halyska muzychna kultura XIX—XX stolittia: navchalnyi posibnyk*, Chernivtsi, Knyhy-XXI, 424 pp. (in Ukr.).
4. Mazepa, L. & Mazepa, T. (2003). *Shliakh do Muzychnoi Akademii u Lvovi: u 2 t.*, Vo 1, Spolom, Lviv. 288 pp. (in Ukr.).
5. Mazepa, T. L. (2018). *Halyske Muzychne Tovarystvo u kulturno-mystetskomu protsesi XIX — pochatku XX stolittia*. Dys. doktora mystetstvoznavstva. Kyiv. 568 pp. Retrieved from <https://nakkkim.edu.ua/science/materiali-disertatsij.pdf> (in Ukr.).
6. Czerepanyn, M. (1998). Polski chór «Lutnia» we Lwowie. *Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura*. Prace Monograficzne nr 240, Т. 2, Kraków, Wydawnictwo Naukowe WSP, S. 425—433. (in Pol.)

7. Łapicki, E. (1882). *Sprawozdanie Towarzystwa «Lwowski chor męski» za drugi rok istnienia t.j. Od 12 List, 1881 do kończ Paźd. 1882 r.*, Lwów. 26 s. (in Pol.).
8. *Scematyzm Królestwa Calicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1884*, (1884). Lwów. 867 s. Retrieved from <http://www.mtg-malopolska.org.pl/bibliotekacyfrowa.html.pdf> (in Pol.).
9. *Scematyzm Królestwa Calicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1890*. (1890). Lwów. 983 s. Retrieved from <http://www.mtg-malopolska.org.pl/bibliotekacyfrowa.html.pdf> (in Pol.).
10. Zbierzchowski, W., prof. (1883). *Sprawozdanie Lwowskiego Towarzystwa śpiewackiego «Lutnia» za trzeci rok istnienia t.j. od 15 List. 1882 do 15 List 1883*, Lwów. 16 s. (in Pol.).

Nataliia Kobryn

THE ACTIVITY OF THE SINGING SOCIETY «LUTNA»
(BASED ON THE PUBLICATIONS OF THE DAILY «DILO»
AT THE 1880s)

The paper seeks to develop new avenues for the study of the singing society «Lutna» (based in Lviv, late 19th century). There were several music associations with differing objectives in musical activities in the 80s of the 19th century in Lviv. Specifically, they were the Galician Musical Society, the Association «Harmony» and the Choir «Lutna». None of them was specifically the Ukrainian institution, but many Ukrainians were the members of the «Lutna». Therefore, the «Lutna» had the repertoire of the Ukrainian musical works and took part in the nationwide musical life of Ukrainians (specifically, in Lviv). The paper aims to study the participation of the «Lutna» in the Ukrainian concerts at the 1880s in Lviv as well as to outline the works of Ukrainian composers and its repertoire. Our research is based on the daily newspaper «Dilo». We used chronological, historiography, comparative and analytical methods to explore the content of publications concerning the «Lutna» and to form the concert chronicle of the choir among the Ukrainian residents of Lviv. Our findings show that the choral society «Lutna» was founded as the «Men Choir of Lviv» to be based on the multinational principles in 1881. The first concert of the renewed society as the mixed choir «Lutna» was held in 1883. The critics of «Dilo» followed the Choir at Ukrainian concerts, analyzed their performing of

the Ukrainian music and observed every change of its repertoire. About 20 Ukrainians were indicated in the «Lutna» registry documents spanning 1880s, specifically, A. Vakhnianyn, M. Vitoshynsky, S. Fedak, V. Shukhevych and others. Traditionally, the «Lutna» with S. Cetvinsky's conducting participated at the Shevchenko concerts as well as the other national cultural events during the 1880s. The society was the most active in Ukrainian music life at its early years. The musical works by A. Vakhnianyn, M. Verbytskyi, S. Vorobkevych, M. Lysenko, P. Nishchynskyi and others were in the repertoire of the «Lutna». The «Lutna»'s performing of M. Lysenko's choral poem «Zapovit» and his cantata «Biut Porohy» and P. Nishchynskyi's «Zakuvala ta syva zozulia» were the most significant art events of that time. We conclude that the annual concerts of the «Lutna» along with other Ukrainian organizations and the large Ukrainian repertoire of the choir had a significant influence on the revival of the Ukrainian musical life in Galicia at the end of the 19th century.

Keywords: Ukrainian concert life, choir society «Lutna», Ukrainian musical critics, the newspaper «Dilo» («Work»), Lviv.

УДК 070.48(477.87-25)"1922/1938":[016:929]

Мальвіна Михалюк

БІОБІБЛІОГРАФІСТИКА НА СТОРІНКАХ
ЧАСОПИСУ «СВОБОДА» (Ужгород, 1922—1938 pp.)

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9\(27\)-11](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2019-9(27)-11)

Досліджено біобібліографічні матеріали, надруковані в ужгородському часописі «Свобода» (1922 — 1938 pp.), що висвітлюють біографічну та бібліографічну інформацію про відомих і незначних особистостей, що тією чи іншою мірою були причетні до національного відродження Підкарпатської Русі.

Ключові слова: часопис «Свобода», біобібліографічні матеріали, відомі та невідомі особистості, національне відродження, Підкарпатська Русь.

Актуальність обраної теми полягає у тому, що віднайдений біобібліографічний матеріал на сторінках часопису «Свобода» (Ужгород, 1922 — 1938 pp.) розкриває та висвітлює унікальну ін-